

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Миглена Прашкова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

на докторска дисертация на Елена Искърва Серева

на тема:

„БОГОРОДИЧНИЯТ АКАТИСТ В БЪЛГАРСКАТА ЦЪРКОВНА ЖИВОПИС ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

научна област: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.4 Религия и теология

научна специалност: Християнско изкуство

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Богословски факултет

Катедра „Практическо богословие“

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

Докторантът Елена Серева има магистърска степен по Иконография от Великотърновския университет. Наскоро успешно е завършила магистърската програма „Религия и образование“ в Богословския факултет на Софийския университет. Работи като учител по изобразително изкуство. Участва в редица изложби, проектира и изпълнява икони и стенописи за различни храмове в страната. През периода 2013–2017 г. е задочен докторант в катедра „Практическо богословие“, Богословски факултет на Софийския университет. Отчислена е с право на защита, като по процедурата не са допуснати нарушения.

Представеният дисертационен труд следва логичен ред. Съдържа Предговор, Увод, три основни глави, Заключение и Приложение с илюстрации. Състои се от 306 страници, от които 256 стр. основен текст, 11 стр. библиография (163 заглавия на български, руски, сръбски, гръцки, френски и английски език, както и интернет източници) и 37 стр. Приложение с 62 фотографии. Според изискванията, на с. 257 след основния текст са представени приносите на изследването.

Авторефератът напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд. По време на обучението си в докторската програма Елена Серева е участвала в научни конференции с доклади и има повече от десет публикации по темата на дисертацията, две от които са отпечатани в реферирани издания. Повечето от текстовете представят части от направеното проучване във връзка с работата по дисертацията, други допълват научните интереси на докторанта, като обхващат проблематика, която пряко не засяга докторската теза.

2. Научни приноси

Без съмнение в дисертацията на Елена Серева има сериозни научни приноси. Иконографията на цикъла „Акатист Богородичен” е разгледана в контекста на богослужебната практика през св. Четиридесетница на Великия пост. Изяснени са причините за включването на сцените в стенописите от функционалните пространства на храмовете и съответстващите на това изображения – събития или личности, които Църквата почита и чества през Постния триод. Изяснено е, че Богородичният акатист се рисува и е във връзка с празниците, посветени на Св. Богородица, с образи на други Нейни иконографски типове, както и с култа към светеца-патрон на храма. Потърсена е причината за присъствието на сцените от Богородичния химн в иконографската програма на църкви, посветени на св. Николай Мирликийски Чудотворец.

Представени са в пълнота изобразителните източници за Богородичния акатист, като са потърсени образци от щампи, ерминии и старопечатни издания, които имат влияние за развитието и разпространението на иконографския цикъл през епохата на Възраждането.

Систематизирани са примерите за изобразяване на Богородичния химн – пълен иконографски цикъл от сцени, съкратен вариант и епизодичен или отделни сцени от химна. Стенописите и иконите са проследени хронологично и типологично, като една част от тях до момента не са били предмет на публикации и коментари. В този смисъл изготвянето на корпус от паметници с рисуван Богородичен акатист въвежда в научно обръщение живописни творби от времето на Възраждането.

Задълбочено е изложено съдържанието на икосите и кондаците на най-поетичния текст, посветен на Св. Богородица. Богословският анализ на втората част от химна, която включва сцени със символично значение, т. е. с догматически характер, подчертано е също принос.

Не на последно място по важност, систематизираните данни както в Първа глава, така и във Втора глава, са представени нагледно в таблици, чрез които читателят лесно

може да се ориентира и бързо да направи сравнение за коментирания в текста варианти на изобразяване на Богородичния акатист. Принос също е събирането на изобразителния материал, подреден в Приложението, без който не може да се обсъжда образния еквивалент на поетичен текст. Голяма част от творбите се намират в храмове, музеи и галерии на различни места в страната.

Представеният текст е основа за бъдеща работа, свързана не само с изследване на иконографския цикъл Богородичен акатист, но и за проучвания, които засягат творчеството на отделни зографи и развитието на църковните изкуства през епохата на Възраждането.

3. Заключение

Като подчертавам още веднъж достойнствата и приносния характер на представения оригинален дисертационен труд, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Елена Серева образователната и научна степен „доктор”.

27 април 2018 г.
гр. Велико Търново

доц. д-р Миглена Прашкова